BİLAR(Bilim Araştırma Proje Danışmanlık ve Organizasyon) A.Ş. 1986 yılında ülkemizin, ilerici ve demokrat aydınları tarafından kuruldu. **BİLAR**, 5 yıldır, düzenlediği alternatif eğitim programları, seminerler, tartışmalı toplantılar, şenlikler, v.b. aracılığıyla, ülkemizin demokratikleşme sürecine katkıda bulunmaktadır.

BİLAR, kısa bir süre önce, işçi eğitimi ve sendikal eğitim alanına da girdi. Yayınlanan işçi eğitim broşürleri şunlar:

1. Yıldırım Koç, **Sendika Nedir?**
2. Mehmet Babadağ, **Sosyal Sigortalar Haklarımız Nelerdir?**
3. Prof.Dr. Alpaslan Işıklı,**Sendikacılık ve Demokrasi**
4. Yıldırım Koç, **ANAP ve İşçi Sınıfı**
5. Arif Gülöksüz,**Sendika Temsilcisinin Hakları ve Görevleri Nelerdir?**
6. Yıldırım Koç, **Memurlar ve Sendikalaşma**
7. Prof.Dr. Alpaslan Işıklı,**Sendikacılık ve Siyaset**
8. Yıldırım Koç, **Türkiye Sendikacılık Tarihi**

Yayına girecek diğer broşürlerimiz ise şunlardır:

Doç. Dr. Gürhan Fişek, **İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği**
Yıldırım Koç, **Türkiye'de Toplu İş Sözleşmeleri**
Prof. Dr. Yakup Kepenek, **Türkiye Ekonomisi**

BİLAR'dan 100 ve daha fazla sayıda toplu alımlarda yüzde 50 oranında indirim yapılır.

BİLAR A.Ş.
Ataç Sokak 29/14
Yenişehir-ANKARA
Tel : 433 36 66

4.000 TL.-

yapım & baskı : **grafjans** / 4340247-48

BİLAR A.Ş.

BİLİM, ARAŞTIRMA, PROJE, DANIŞMANLIK ve ORGANİZASYON A.Ş.

SENDİKA NEDİR?

Yıldırım Koç

Eğitim Yayınları - 1

SENDİKA NEDİR?

Yıldırım KOÇ

Eylül 1992
Düzenleme **BİLAR A.Ş.**

İÇİNDEKİLER

- Sunuş..... 3
- İşçi Kimdir?..... 5
- İşçiler Olarak Neler İstiyoruz?..... 13
- Haklılık ve Güçlülük..... 15
- Nasıl Güçlü Olunur?..... 17
- Güçlü müyüz?..... 19
- Sendika Ne Değildir?..... 23
- Sendikalar Bütün Sorunlarımızı Çözemez..... 29
- Sendikaların Amaçları ve Araçları Nedir?..... 29
- Sendikalaşma Hakkı Olmadan Demokrasiden Söz Edilemez..... 31
- Sendika Türleri..... 32
- Türkiye'de Sendikalaşma Hakkının Gelişimi..... 38
- Memurların Sendikalaşma Hakkı Vardır..... 44
- Sendikal Birlik Zorunludur..... 45
- Sonuç..... 47

SUNUŞ

Türkiye işçi sınıfı ve sendikacılık hareketi 1989-1992 yıllarında ekmek, barış, özgürlük ve demokrasi için birlik ve beraberlik içinde büyük bir mücadele verdi. Yıllardır ilk defa ücretlerimizin satınalma gücü yükseldi; kendi gücümüzle hak almanın tadına vardır. Bize verilenle yetinmedik. Gücümüzün yettiği kadarını alabildik.

Gücümüz, sendikalarda sağladığımız sınıf kardeşliğiydi, sendikanın çatısı altında mücadele kararlılığıydı, sendikaların sermayeye karşı ve siyasal iktidar karşısında birlikte tavır almasıydı.

Gücümüz, sağladığımız kamuoyu desteğiydi.

Gücümüz, grevlerimiz ve grev yapma kararlılığımızdı, grev dışı eylemlerimizdi, 3 Ocak Genel Eylemiydi, vizite eylemleriydi, yürüyüşlerdi, mitinglerdi.

Gücümüz, siyasal alanda sermayedar sınıfın hizmetinde olan siyasal partiler karşısında örgütlü bir biçimde açık ve net bir tavır almamızdı.

Sendikalı işçiler olarak, 1990, 1991 ve 1992 yıllarındaki mücadelelerimizle, parasal alan-

daki kayıplarımızı geri aldık. Ancak temel sendikal hak ve özgürlüklerimiz, iş güvencemiz, demokrasi gibi konularda 12 Eylül sonrasındaki kayıplarımızı hâlâ geri alabilmiş değiliz.

1990 yılında başlayan memur sendikacılığı ise, işçi sınıfı mücadelesine yeni boyutlar ve güç kazandırdı ve kazandırıyor.

Bizim hakkımız, bugün aldıklarımızın çok daha fazlasıdır. Hakkımızı alabilmemizin yolu ise, gücümüzün daha da artırılmasından geçmektedir. Toplumsal sınıflar daima güçlerinin yettiğini veya hak ettiklerini (layık olduklarını) elde ederler.

Önümüzdeki aylarda ve yıllarda, Türkiye'nin toplumsal ve siyasal hayatında işçi sınıfının ve sendikaların rolü daha da artacaktır. Bizim başarılarımızdan sonra sermayedar sınıfın başlattığı yeni saldırı ise gücümüzün daha da artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu broşür, sıkıntılarımızın birlik ve beraberlik içinde daha kolay aşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Sendikaların amacı, gerek üyeleri işçilere ve diğer işçilere, gerek ülkemizde çalışan diğer in-

sanlara, insanca yaşanılabilecek bir Türkiye ve dünya yaratmaktır. Bu ekmek ve demokrasi mücadelesinde sendika üyelerine ve her düzeydeki sendika yöneticisine büyük görevler düşmektedir.

Sendikaların bir çok eksiği ve hatası vardır. Ama bugün ülkemizde işçi sınıfının en demokratik sınıf ve kitle örgütleri, sendikalarımızdır. Bu eksikliklerin giderilmesi ve hataların düzeltilmesi için yapıcı eleştiriler yöneltilmelidir. Sendikalara yöneltilen sorumsuz ve yıpratıcı saldırılar ise, sermayedar sınıfa hizmet eder.

İŞÇİ KİMDİR?

"Sendika Nedir?" sorusu sorulduğunda, cevap hazırdır. "Sendika, işçilerin hak ve çıkarlarını korumaya ve geliştirmeye çalışan bir işçi kuruluşudur."

Ama bu cevabın iyi anlaşılması gerekir. Bunun için de bir başka sorunun sorulması yararlıdır: İşçi kimdir?

Bu konuda birçok insanın kafası yeterince açık değildir. Birçok işçi, bu soruya, sermayedar sınıfın kafamıza soktuğu bir cevabı verir. "İşçi," der, "bedeniyle çalışandır; ameledir."

"Ücretle çalışan bir mühendis işçi midir?" diye sorsanız, cevabı kesindir. "Hayır," der, "Hiç okumuş adam işçi olur mu. Onun adı üstünde: Mühendis." Birçok mühendis de kendisine işçiliği yatıştırmaz, "Mühendis Bey" olmayı tercih eder.

Hele bu konuda kafası daha karışıksa, açıklama da getirir: Şöyle diyebilir: "Mühendis kafasıyla çalışır. Ama işçi dediğin kol gücüyle çalışır."

Bir işyerinde büroda veya bir otelde, lokantada ücret karşılığı çalışan bir büro elemanının işçi olup olmadığını sorsanız, birçok kişinin cevabı yine açıktır: "Hayır," diye cevap verir, "o memurdur. Baksana masa başında çalışıyor Benim gibi tezgah başında mı. Hele üstüne başına bir baksana. Tertemiz giyinmiş. Makyaj bile yapmış. Ondan işçi olur mu?"

Bu yaklaşımların hepsi hatalıdır.

Bu konuya kafamız açık olmadan, sendikanın ne olduğunu anlayamayız. Sendikaların görevlerini ve sendikada kendi görevlerimizi kavrayamayız.

Hayatını aldığı ücretle kazanan ve sermayedar sınıf adına yetki kullanmayan ve işe işçi

alma, işçilerin ücretlerini ve çalışma koşullarını belirleme, işten işçi çıkarma yetkileri olmayan her ücretli , işçi sınıfındandır.

Birçok kamu kuruluşunda işçinin izin kağıdına onay için imza atan bir memur kendisini işveren zannedebilmektedir.

Bu biçimde davrananlar çok büyük bir yanılgı içindedir.

Sermayedarların yetkilerine sahip olmayan, izin kağıdını imzaladığı işçinin ücretinden daha düşük bir aylık alan bir işveren düşünülebilir mi?

Memur statüsünde çalışan bazı ücretlilerin kendilerini "işveren" zannetmesi, sınıf bilincinin yeterince gelişmemesinden kaynaklanan bir yanılsamadır.

Hayatını işyerinden aldığı ücretle kazanıyorsa ve işverenlerin vekili durumunda değilse, bütün ücretli çalışanlar işçidir.İşgücünden başka satacak birşeyi olmayanlar işçi sınıfını oluşturur.

Esnaf ve sanatkar bizden çok çalışabilir, eli nasırlı olabilir. Ama onlar işçi değildir. Onlar da hayatlarını kendi alınterleriyle kazanırlar. On-

larla ortak noktamız budur. Ama onlar kendi kendilerinin efendisidir. Geçimlerinin kaynağı bir işverenden aldıkları ücret değildir. İşgüçlerini değil, ürettikleri ürünü veya sundukları hizmeti satarlar.

Küçük toprağını kendi emeğiyle işleyen bir köylü ailesi de bizden daha zor şartlarda çalışabilir. Ama o da işçi sınıfından değildir. Kendi tarlasını sürer, kendi tarlasından kaldırdığı ürün de kendinindir. Ama bir fabrikada bir işçinin ürettiği ürün fabrikanın sahibinindir.

Biz bu insanlardan farklıyız. Biz, işverenden aldığımız ücretle hayatımızı sürdürürüz. İşverene işgücümüzü satarız. Aldığımız ücret karşılığında da günde ve haftada belirli bir saat işveren için çalışırız. Bu süre içinde yarattığımız değerin veya sunduğumuz hizmet karşılığında elde edilen gelirin sahibi biz değiliz. Bu süre içinde yarattığımız veya kazandırdığımız her şey, işverene aittir.

Bu işveren özel sektör de olabilir, devlet de, belediyeler de. Belediyelerde ücret karşılığı çalışanların tümü, işverenleri özel sektör olmasa da, işçi sınıfındandır.

Toplumda üç ana toplumsal sınıf vardır

Başkasına çalışanlar, günümüzde işçi sınıfını oluşturur. Kendisine çalışanlar emekçidir, ancak bizden ayrıdır. Başkasını çalıştıranlar ise en genelinde mülk sahibi sınıfları ve özel olarak da sermayedar sınıfı oluşturur.

İşçi sınıfına bu anlayışla yaklaşmak tüm kesimler için son derece önemlidir. Özellikle her toplu iş sözleşmesi ve her grev, bir bütün olarak işçi sınıfı ile, bir bütün olarak sermayedar sınıf arasında bir saflaşma ve çatışmadır.

Sayıları iki milyona yaklaşan memurların ve sözleşmeli personelin ve işçi statüsünde çalışan yüzbinlerce büro personelinin (beyaz yakalı işçilerin) desteğine sahip olmayan bir sendikal mücadele başarısız kalır. Örneğin, 3 Ocak Genel Eylemine banka işçileri, PTT işçileri, sağlık ve eğitim işçileri de katılsaydı, sonuç çok farklı olurdu.

Diğer taraftan, memur statüsünde çalışan ücretliler ise, özellikle devlet gibi çok güçlü bir işveren karşısında, yalnız başlarına başarılı olamazlar. Zaten amaç, ücretliler arasındaki her türlü farklılığın ikinci plana itilmesi olmalıdır.

Burada akla gelen diğer bir soru, kamu kesiminde çalışan ücretlilerin, sermayedar sınıf ile ne alıp veremediğidir.

Sermayedar sınıf, günümüzde, kamu kesiminde işçi, memur veya sözleşmeli personel statüsünde çalışan ücretlilerin ücretlerinin düşük, çalışma koşullarının kötü olmasını ister.

Bunun en açık kanıtı, uluslararası sermayenin beyni ve sözcüsü olan Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) Türkiye'ye gönderdiği raporlarda yer alan işçi ücretleri ve memur aylıklarının düşük tutulması talebidir.

Ücretler ve aylıklar çok artarsa,devlet bütçesinden sermayedar sınıfa aktarılacak kaynak azalır ve devlet mülk sahibi kesimleri daha çok vergilendirmeye zorlanabilir. Hükümetler devletin iki yakasını biraraya getirmeye çalışır. İşçiler bir taraftan çok güçlü bir biçimde çekerse, hükümetler, işverenlere aktardıkları kaynaklardan kısıntı yapmak ve hatta işverenlerden yeni kaynak (vergi, v.b.) talep etmek zorunda kalabilir (yakayı büyütmek).

O zaman da, bugüne kadar vergi almadığı toprak ağalarına ve çok az vergi aldığı bankalara yüklenebilir, sermayeye verdiği teşviki azaltabilir.

Kamu kesiminde ücretler ve aylıklar çok artarsa, işgücü piyasasında rayiç yükselir. Kahvede aynı masada sohbet eden aynı meslekten kamu

kesimi ve özel kesim işçileri, ücret farklılığını öğrenir. Özel sektör işçisi, farkın nedenini sorgulamaya başlar. Ekmeğe, ete aynı parayı veren kişiler olarak, işgücünü de aynı fiyattan satmak ister. Bunun için sendikalaşma gerekirse, sendikalaşmaya çalışır. Meşru kitle eylemleri gerekliyse, bunları yapar.

Esnaf-sanatkar ile küçük toprak sahibi köylüler de sıkıntı çekerler. Onlar da emekçidir ve bizim dostumuzdur. Ama bizden çok önemli farklarının olduğunu da bilmemiz gerekir.

İşçiler arasında da farklılıklar vardır. Ama bu farklılıklar ikincil önemdeki konulardadır.

İşçilerin işyerleri ve işkolları birbirinden farklıdır. Bir inşaat işçisinin, otel veya lokanta işçisinin, bir büro işçisinin, bir temizlik işçisinin, bir belediye otobüs şöförünün, bir tornacının çalışma şartları arasında farklar vardır. Ama hepsi de işçidir, ücretlidir.

İşçilerin doğdukları ve yaşadıkları bölgeler de değişir. Ama atalarımız, "insanın doğduğu yer değil, doyduğu yer" demişler. Nerede doğarsa doğsun veya yaşarsa yaşasın, işçilerin sorunları birbirine benzer.

İşçilerin eğitim düzeyleri farklı olabilir. Bundan 40 yıl önce liseyi bitiren bir işçi kendisini diğer "amelelerin" üstünde görürdü. Bizden kopardı. Şimdi ise birçok üniversite mezunu da kendisini işçi kabul etmeye, sınıf bilincine ulaşmaya başladı.

Memur veya sözleşmeli personel adı altında çalışan ücretliler de işçi sınıfının bir parçasıdır.

İşçilerin siyasal görüşleri, dinleri, mezhepleri, anadilleri, yaşları, cinsiyetleri, meslekleri farklı farklıdır. Tutulan futbol takımı bile çeşit çeşittir. Bir bölümümüzün eli nasırlıdır, bir bölümümüzünkü değildir. Bir kısmımız mavi tutumludur, bir kısmımız takım elbiseli ve kravatlıdır.

Ama bütün bu farklılıklara rağmen, işçilerin hepsi aynı teknenin hamurudur. Teknenin şurasında veya burasından olmak değil, aynı tekneden olmak önemlidir.

Sınıf kardeşliği, siyasal görüş kardeşliğinden, din kardeşliğinden, anadil kardeşliğinden, meslek dayanışmasından, hemşerilikten, v.b. çok daha önemli olmalıdır.

İşçilerin birlik ve beraberliğinin sağlan-

ması denildiğinde, hayatını aldığı ücretle kazanan herkesin birliği ve beraberliği anlaşılmalıdır.

Sınıf bilinci, işçi sınıfından olduğunun ve sorunların çözümünün diğer işçilerle aynı safta, sorunlarımızın nedeni olan sermayeye ve onun siyasal alandaki temsilcilerine karşı, ekmek ve demokrasi mücadelesi vermekten geçtiğini anlamaktır.

İŞÇİLER OLARAK NELER İSTİYORUZ?

Biz ne istiyoruz?

Yarattığımız değerle bağlantılı ve günün şartlarına göre insanca yaşamaya yetecek bir gelir istiyoruz. Sömürülmeden ve ezilmeden huzurlu bir hayat istiyoruz. Geleceğe kaygısız ve umutla bakabilmek, yarınımızdan emin olmak istiyoruz. Hayatın her alanında demokrasi istiyoruz.

Bu soruyu 50 yıl önce sorsaydık, anlayışlarımız farklı olurdu.

50 yıl önce, karnını ekmekle doyurabilen işçi kendisini şanslı kabul ederdi. Hele başını sokabileceği bir odalı bir evi ve evinde bir radyosu varsa, keyfi tam yerinde olurdu. Buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, video gibi malları

bir ihtiyaç ve hak olarak görmezdi. Çocuklarını okutmayı düşünemezdi. İyi beslenmeyi bilmezdi. İyi giyinmeyi isteyemezdi. "Bir lokma ve bir hırka" çoğu işçi için yeterliydi. Dünyada ve Türkiye'de olup bitenleri ise genellikle izleyemezdi. 50 yıl önce birçok işçi, kendi ekmeği ve özgürlüğü ile, dünyada olup bitenler arasındaki ilişkiyi kavrayamazdı.

Geçmişte "işçi" ve "aydın" arasında bir ayrım konmuştu. "İşçi"nin okuması ve dünyadaki ilişkileri izlemesi pek olağan karşılanmazdı. Lise veya hele hele üniversite bitiren kişi "aydın" kabul edilir ve işçilerden ayrı görülürdü. "Okumuş" olmak, işçilikten çıkmak anlamına gelirdi.

Bugün ihtiyaçlarımız ve kendimize hak olarak gördüğümüz hayat seviyesi çok farklıdır.

- İş sahibi olmak,
- İyi beslenmek,
- İyi giyinmek,
- Çocuğunu okutmak,
- İyi bir sağlık hizmetinden yararlanmak,
- Ev sahibi olmak,
- Daha kısa bir süre çalışmak,
- İş güvencesine sahip olmak,

- İş kazasına uğramamak veya meslek hastalığına yakalanmamak,
- İşyerinde ve toplumda söz hakkına sahip olmak,
- Yarınından endişe duymamak

hepinizin ihtiyacıdır ve hakkıdır.

Bugün bizi kimse "bir lokma ve bir hırka" ile aldatamaz. Bugün çoğumuz dünyada ve Türkiye'deki gelişmeleri izliyoruz ve bunların bizim hayatımızı nasıl etkilediğini tartışıyoruz.

Bugün, geçmişte kabul edilen "işçi" ve "aydın" farklılaşması da ortadan kalkmıştır. Birçok işçi, okuyarak ve televizyon izleyerek, dünyadaki gelişmeleri geçmiş dönemin "okumuşlarından" çok daha iyi izlemektedir. Bugün işçi sınıfı kendi aydınlarını yaratacak güce sahiptir. "Ücretli okumuşlar" arasında "aydına" olabilenler de sınıf bilincine ulaşmaktadır.

HAKLILIK VE GÜÇLÜLÜK

Bazı işçilerin sorunlarının gerçek sorumlusunu kavrayamaz. Bu nedenle de, sorunlarının çözülmesi için elinden bir şey gelmez.

İçinde yaşadığımız şartlarda, belirli bir hakkı elde edebilmek için haklı olmak yetmez.

Bir hakkı alabilmek için güçlü olmak gerekir. İşçiler genellikle başkalarının haklarına saygı gösterdikleri için, birçok işçi, sermayedar sınıfın bu konudaki adaletsizliğini kavramakta biraz zorluk çeker.

Çok basit gibi görünen bu gerçeğin üzerinde biraz durmakta yarar var.

Biz işçiler bir ay çalışıp bir değer yaratırız. Bunun karşılığında bize verdikleri ücret, günün şartlarına göre insanca yaşamaya yetmiz. Bazı işçiler buna tepki gösterir: "Ben haklıyım, hakkımı versin," der. Ama hakkını almak için birşey yapmaz.

Hepimizin bildiği bir doğru var: HAK VERİLMEZ, ALINIR.

Hak alabilmek için haklı olmak yetmez, hakkı alabilmek için güçlü olmak gerekir. Elde edeceğimiz hemen hemen her hak, sermayedar sınıfın kârında ve haklarında bir azalma anlamına gelecektir. Sermayedar sınıf da bunu kolay kolay kabullenmeyecektir.

Belediyede çalışan işçi de hak alabilmek için güçlü olmak zorundadır. Belediyenin elindeki sınırlı kaynakların belediye işçisine ayrılmasını

sağlayabilmek, ancak güçlü olmakla mümkündür.

Kapitalist düzende insanların haklarını güçleri belirler.

NASIL GÜÇLÜ OLUNUR?

Herkes güçlü olmak ister. Ama herkesin güç kaynağı birbirinden farklıdır.

Bazı işçiler sırtlarını aşiretlerine dayayarak güçlü olabileceklerini zannederler. Bazı işçilere göre ise gücün kaynağı, hemşerilik ilişkileridir.

Bazı işçiler için ise aynı mezhep veya tarikatın mensubu olmak, yardımlaşmak ve birbirine destek olmak için yeterlidir. Aynı siyasal görüşü paylaşmak da bir güç kaynağı olabilir.

Ancak bunların hiçbiri, daha önce belirttiğimiz haklı isteklerimizin yerine getirilebilmesi için yeterli değildir. Çünkü bizim bu haklı taleplerimiz, sermayedar sınıfın işine gelmez.

Bizim ücretimiz artacaksa (ve eğer teknoloji veya yapılan işin yoğunluğu değişmiyorsa), işverenin kârı azalır.

Bizim iş güvencemiz artacaksa, işverenin işçi atma özgürlüğü kısıtlanır.

Bizim çalışma süremiz azalacaksa, ser-

mayedar için çalıştığımız süre ve yarattığımız değer küçülür.

Her aşirette hem işçi, hem sermayedar vardır.Bu haklı taleplerimizi gerçekleştirebilmek için sırtımızı aşirete dayamaya kalktığımızda, başarı şansımız yoktur. Çünkü aşiretlerde zaten sermayedarlar ve büyük toprak sahipleri etkilidir. Aşiretten güç alınarak, işçilerin haklı istekleri gerçekleştirilemez.

Her bölgede hem işçi, hem sermayedar vardır. Hemşeriler arasında dayanışma mutlaka vardır ve olacaktır. İşe almada hemşerilik bağları işe yarıyabilir. Ama konu, ücret ve kâr olduğunda, hemşerilik biter. İnsanın hemşerisi çay ısmarlar ama, yalnızca hemşerisi olduğu için ücretini artırmaz.Hemşerisi diye ücret artırırsa, bunun karşılığını espiyonculuk veya bölücülük olarak mutlaka geri alır.

Aynı mezhepte, aynı tarikatta, aynı siyasal görüşte, aynı meslekte de işçiler ve sermayedarlar vardır. İşçiler olarak haklı isteklerimizi yerine getirmede, mezhebe, tarikata, siyasal görüşe, mesleğe dayanarak güçlü olmamız mümkün değildir.

Haklı isteklerimizi ancak gücümüzle elde edebiliriz.

Gücümüzün kaynağı ise, bizimle aynı sıkıntıları paylaşanların birlik ve beraberliğidir. Gücümüz, işçi sınıfının birlik ve beraberliğidir, bilinç ve deneyim düzeyidir, mücadele kararlılığıdır, diğer emekçi sınıf ve tabakalarla kurduğu dostluktur. Tek tek işçiler arasında mutlaka farklar vardır. Ama dertlerimiz benzerdir ve bu dertlerden kurtulma yolu birdir.

GÜÇLÜ MÜYÜZ?

İşçi sınıfının güçlü olabilmesinin ilk şartı, sayımızın çok olmasıdır.

Sayımız oldukça çok ve giderek artıyor.

Köylünün çocuğuna tarla yetmeyince, işçilikten başka çıkar yol kalmıyor. Esnafın ve sanatkarın çocuğu da karnını babasının dükkanında doyuramayınca, bir işverenin yanında işe giriyor. O da, bulabilirse. Ayrıca, esnaf ve sanatkarın bir bölümü iflas ediyor, işçi sınıfının saflarına katılıyor. Kendi dükkanında terzilik yapan kişi, bir süre sonra bir konfeksiyon atölyesinde usta işçi oluyor.

1955 yılında Türkiye'de yalnızca 1.5 milyon dolayında işçi vardı. Bugün işçilerin sayısı 9 milyona ulaştı. 1955 yılında Türkiye'de çalışan insanların yalnızca yüzde 14'ü işçiydi. Bugün yaklaşık yarısı işçi.

Ancak, işçilerin sayısının çok olması güçlü olmaları için yeterli mi?

Hayır. İşçilerin sayısının çok olması, güçlü olmaları için gerekli bir şarttır ama, yeterli şart değildir. Eğer dünyaya bir işçi gibi bakmıyorlarsa, sınıf bilincine sahip değillerse, güçlü olamazlar.

Farkında olalım, olmayalım; herkesin gözünde bir gözlük vardır. Herkes dünyadaki olaylara bir gözlükten bakar. Gözünde futbol takımı gözlüğü olan biri için, aynı takımı tutan herkes kardeştir. Gözünde işçi sınıfının gözlüğü olan biri için, işçiler (tek tek işçilerin birbirinden farklarına rağmen) kardeştir.

Sayımızın çok olması yetmez. Eğer sermayedar sınıf bizim gücümüze farklı gözlükler yerleştirmişse, bizi böler ve yönetir.

Patron sınıfının gücünün en önemli kaynaklarından biri, hepsinin gözünde patron sınıfının gözlüğünün olmasıdır. Patronlar, bir işte kâr gördüler mi, din mezhep, siyasal görüş, millet farkı gözetmeksizin, işbirliği ve ortaklık yaparlar.

Gözümüze işçi sınıfı gözlüklerini yerleştirdikçe güçleniriz. Gözümüze başka başka gözlükler yerleştirdikçe, bölünürüz ve zayıflarız.

Sayımızın artması ve gözümüze işçi gözlüklerini yerleştirmemiz bizi güçlendirir. Ama bunlar da haklı isteklerimizi alabilmemiz için yeterli değildir.

İşçilerin biraraya gelmesi, ekmek ve demokrasi mücadelesini birlik ve beraberlik içinde sürdürmesi gerekir. Bütün dünyadaki işçilerin bu iş için buldukları kuruluşun adı sendikadır.

Kapitalizmin baskı ve sömürüsünü yaşayan işçiler, insanca yaşayabilmek için sermayeye karşı verdikleri mücadele içinde ayrı bir sınıf olduklarının bilincine varırlar. Sendikalar, ufak işçi gruplarının değil, işçi sınıfının sınıf bilincine dayalı örgütlenmeleri niteliği kazandıkça, etkileri-

ni ve önemlerini artırırlar.

Sendika, gözünde işçi gözlüğü olması gereken işçilerin hak ve özgürlüklerini korumak için kurdukları kuruluştur, mücadele aracıdır.

İşçi sınıfı ancak bu örgütlülükle sermayedar sınıfın saldırılarına karşı haklarını ve çıkarlarını koruyabilir ve geliştirebilir. Sendikada örgütlü işçiler, grev silahını, oy güçlerini ve tüketici olarak güçlerini bilinçli ve etkili bir biçimde kullanabilirlerse, sorunların bir bölümünü çözebilirler.

Sendikaların en önemli yararı, işçilere kendi güçlerini öğretmesi ve işçilerin gücünü kullanarak, daha da güçlenmelerini sağlamasıdır.

Sendikada örgütlü işçi, sermayedarın verdiğini kabullenmek yerine, gücünün yettiğini kendi almayı öğrenir. Gücünü artırdıkça da daha fazlasını alır.

Sendikalar canlıdır. Sendikalarda örgüt-içi demokrasi varsa, içinde yaşanılan ortamın ortaya çıkardığı yeni ihtiyaçlara, işçilerin bilgi, bilinç ve deneyim birikiminde varılan yeni düzeylere bağlı olarak, sendikaların yapısında ve işleyişinde değişiklikler olur. Durgun ve kirli göl sularında,

hantal sazanlar; soğuk, hırçın ve temiz derelerde ise kırmızı benekli alabalıklar gelişir ve yaşar.

SENDİKA NE DEĞİLDİR?

Sendikaların ne olduğunu daha iyi anlayabilmek için, önce sendikaların ne olmadığını iyi anlamak gerekir.

- Sendika, avukat değildir.
- Sendika, çoban değildir.
- Sendika, sigorta şirketi değildir.
- Sendika, siyasal parti değildir.
- Sendika, bütün sorunları çözemez.

Bazı işçiler, sendikaları, vekalet verdikleri avukat gibi görürler. Vekalet ücreti olarak da, sendikaya aidat ödediklerini düşünürler.

Sendika belirli durumlarda işçileri temsil eder. Ama bir avukattan çok farklıdır. Avukat, temsil ettiği kişiden belirli bir para alır ve onu savunur. Savunduğu kişinin tek görevi ve sorumluluğu, avukata para ödemektir.

Sendikanın gücü,temsil ettiği işçinin gücüdür. Sendika yöneticisi, bu gücü örgütleyerek, daha bilinçlendirilererek ve akıllı bir biçimde harekete geçirerek, işverenden hak alınmasını sağlar. Yoksa, hiçbir sendikacı masa yumruklayarak,

kapı tekmeleyerek veya zekası sayesinde kendi başına hak alamaz.

Sendika üyesi sendikaya aidat öder. Ama sendika üyesinin sendikaya karşı görevi aidat ödemekle bitmez. Aidat ödemekle başlar. Sendika tek başına hiçbirşey değildir. Sendika, ancak üyelerin güçlü ve etkili sahiplenmesi ile bir güç haline gelebilir.

İşçiler koyun olmadığından, sendika ve sendikacı da çoban değildir. Çoban, koyunları iyi bir yerde otlatabilir, ama işin sonunda mezbahaya veya kasaba götürür. Başlarına iyi çoban arayanlar, kendilerini koyun yerine koyduklarının farkına varmalıdırlar.

Sigorta şirketine her ay belirli bir miktar para yatıran, kendisini belirli tehlikelere karşı güvence altına alabilir. Bazı işçiler, sendikaya her ay belirli bir aidat ödeyerek, bugünlerini ve geleceklerini güvence altına alabileceklerini sanmaktadırlar.

Bugün sendikaya ödenen aylık aidat işçilerin bir günlük yevmiyesinin altındadır. Hiçbir sigorta şirketi, bu kadar küçük bir ödeme karşılığında insanların bugününü ve geleceğini güvence altına almaz.

Sendika, sigorta şirketi değildir. Sendika, hak almanın yolunun güçlü olmak ve mücadele etmekten geçtiğini kavramış işçilerin, mücadele örgütüdür.

İşçilerin sömürülmemesini, ezilmemesini, günün şartlarına göre insanca yaşayabilmelerini istemek, siyasetle ilgilenmek demektir. Ama sendikalar, siyasal parti değildir.

Vergilerin kimden kesileceği, toplanan vergilerin hangi sınıfların yararına harcanacağı, siyasal kararlardır. Sosyal güvenlik kesintileri ve diğer kesintilerin kimlerden yapılacağı ve nasıl harcanacağı da siyasal kararlarla belirlenir. Sendikalar doğal olarak bu konularla ilgilenirler ve ilgilenmek zorundadırlar.

Ülkedeki sendikal hak ve özgürlükler ve demokratik hak ve özgürlükler de işçileri doğrudan ilgilendirir. Örneğin, bugün birçok işçi, toplu iş sözleşmesinin uygulanmamasından yakınmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni ise, toplu iş sözleşmesinin uygulanmaması durumunda hak grevine gidilmesini yasaklayan 1982 Anayasası'dır.

Darbelerin amacı işçi sınıfını zayıflatmaktır. İşçi sınıfı ülkemizde bir daha darbe olma-

masını istememekle ve bu konuda gerekli önlemleri almakla, siyasetin içindedir.

Özetle, işçi hakları dendiğinde, siyasetten söz edilmektedir.

Ama sendikalar iktidara gelmeye çalışmazlar. Sendikalar, siyasal partilerle çeşitli biçimlerdeki ilişkileri aracılığıyla, hükümetlerin politikalarının işçiler lehine oluşmasını ve uygulanmasını sağlamaya çalışırlar.

Sendikaların siyasal partilerle ilişkileri ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişir. Bugün dünyada giderek yaygınlaşmakta olan anlayış, sendikaların siyasal partilerden bağımsız olması gerektiğidir. Özellikle Türkiye'nin bugünkü durumunda, sendikalarımızın siyasal partilerden bağımsızlığına büyük ihtiyaç vardır.

Bugünün Türkiye'sinde işçilerin siyasal eğilimleri arasında önemli farklar vardır. Ama tüm işçiler, ücretli emek-sermaye saflaşmasında yerlerini giderek daha açık ve net bir biçimde "ücretli emek" cephesinde almakta, sınıf bilinçlerini geliştirmektedir Bu koşullarda, sendikaların belirli bir siyasal partinin arkasına takılması ve o siyasal parti ile içiçe geçmesi, sendikal hareketi

böler. Ayrıca, sendikaların belirli bir siyasal parti lehine çaba göstermesinin üyeler üzerinde fazla bir etkisinin olmadığı da 1980 öncesi deneyimlerden bilinmektedir.

Bugünün Türkiye'sinde sendikalar üyelerinden siyasal alanda bazı istemlerde bulunabilirler.

İşçiler siyasal partilerini sınıf çıkarlarına göre belirlemelidir. Hemşerilik, baba vasiyeti, dinsel inanç, ortak anadil gibi özellikler ikinci plana itilmelidir.

- İşçiler, kendi inandıkları siyasal partilere girmeli ve bu partilerin programlarına işçi sınıfının ortak taleplerini sokmaya çalışmalıdırlar. Örneğin, siyasal görüşü ne olursa olsun tüm işçiler ücretlerin artmasını, ücretlerden yapılan kesintilerin azaltılmasını, çalışma süresinin indirilmesini, işsizlik sigortası uygulamasının getirilmesini, grev hakkı üzerindeki her türlü kısıtlamanın kaldırılmasını, lokavtın yasaklanmasını, ülkemizde bir daha darbe yapılmamasını, v.b. isterler.

- İşçiler,kendi inandıkları partide yönetim kademelerine gelmeye, milletvekili ve belediye başkanı olmaya, yerel yönetim organlarında görev almaya çalışmalıdır.

- Futbol takımı tutar gibi parti tutulmamalı, sınıf örgütümüz olan sendika, siyasal partiden önce gelmelidir.

Bunlar yapıldığında, 1980 öncesinin bölünmeleri yaşanmadan, bir süreç içinde ortak veya en azından daha yakın noktalara gelinebilecektir.

12 Eylül öncesinde "sağcılık" ve "solculuk" kavramları birbirinden farklı olarak algılanmış ve bölünmelere neden olmuştur.

"Sağcılara" göre, "sağcılık" dinine ve namusuna bağlı olmak, ülkesini sevmek, milliyetçi olmaktır. Geçmişte böyle düşünen birçok "sağcı" için "solculuk" namussuzluk, Rus ajanlığı ve dinsizlikti.

"Solculara" göre "sağcılık" sermayedar sınıfa hizmet etmekti. "Solculuk" ise emekten, demokrasiden, adaletten yana olmaktı.

Görüldüğü gibi, "sağcıların" anladığı "sağcılık" ile "solcuların" anladığı biçimiyle "solculuk" birbirinin zıttı değildi. Aynı sözcüklerle birbirinden çok farklı anlamların yüklenmesinden kaynaklanan bir yanılsama söz konusuydu.

Bugün sendikalarda birbirinden hâlâ farklı anlaşılan "sağcılık" ve "solculuk" gibi kavramları kullanmak yerine, "ücretli emek" ve "sermaye"

veya "işçi sınıfı" ve "sermayedar sınıf" kavramlarını kullanmak, siyasal alanda birliğe giden yolu açacaktır.

Bugün hangi partiye oy verirse versin ve kendisini nasıl görürse görsün, tüm işçiler işçi sınıfından yanadır.

SENDİKALAR BÜTÜN SORUNLARIMIZI ÇÖZEMEZ

Sendikaların gücü sınırlıdır. Sendikalarda biraraya gelen işçilerin sendikal mücadele içinde kullanabildikleri güçlerinin bir sınırı vardır.

Sendikaların gücünün sınırlı olduğu kavranmazsa, sendikaların bütün sorunları çözebileceği inancı yayılabilir. Sendikayla her sorununun çözülebileceğini sanan ise, her sorunu çözemeyince sendikaya olan güvenini kaybedebilir.

Sermayedar sınıf genellikle sanıldığından çok daha güçlüdür. İnsanca yaşanılabilecek şartların yaratılması, genellikle birçok işçinin zannettiğinden daha yüksek bir bedelin ödenmesini, daha uzun bir mücadelenin verilmesini gerektirmektedir.

SENDİKALARIN AMAÇLARI VE ARAÇLARI NEDİR?

Sendikaların amacı, temsil ettikleri üyele-

rin (ve mümkünse bir bütün olarak işçi sınıfının ve hatta tüm çalışanların) kısa (ve mümkünse uzun) vadeli hak ve çıkarlarını korumak ve geliştirmektir.

Bu amaca ulaşabilmek için, sendikaların elinde iki ana yol vardır: Yasalar ve toplu iş sözleşmeleri.

Yasalar Parlamento'da yapılır. Yasaların işçiler lehine çıkarılmasının yolu, işçilerin oylarını kendi sınıf çıkarları doğrultusunda bilinçli olarak kullanmalarından geçer. Büyük grevler, direnişler ve mitingler gibi eylemlerle de yasa değişiklikleri sağlanabilir veya önlenebilir.

Toplu iş sözleşmeleri, işverenle imzalanır. Toplu iş sözleşmelerinin işçiler lehine kazanımlar getirmesinin aracı ise, grev hakkı ve grevin yanı sıra, günümüzde giderek yaygınlaşan diğer eylem türleridir. İşçilerin siyasal tavırları da özellikle kamu kesimi işyerlerindeki toplu iş sözleşmelerinde elde edilen hakları etkiler.

Sendikalar,yasa değişiklikleri ve toplu sözleşme alanlarındaki mücadeleyi birbiriyle bağlantılı, dengeli ve uyumlu bir biçimde geliştirmek zorundadır.Bu denge bozulur ve tüm ağırlık bir yana kaydırılırsa, sendikal alanda zaaflar ortaya çıkar.

Bir ülkede,

- İşçilerin sayısı çoksa,
- İşçilerin sınıf bilinci gelişmişse, işçiler aydınlaşmışsa,
- Sendikalar güçlüyse,
- İşçiler oy haklarını bilinçli olarak kullanıyorlarsa,
- İşçiler grev ve grev-dışı eylemler yapabiliyorlarsa,
- İşçiler tüketici boykotları düzenliyebiliyorlarsa,
- İşçiler arasında dayanışma güçlüyse,

İşçilerin isteklerinin önemli bir bölümü kabul ettirilir.

SENDİKALAŞMA HAKKI OLMADAN DEMOKRASİDEN SÖZ EDİLEMEZ

Bir ülkede demokrasinin sınırlarının ne kadar geniş olduğunun göstergelerinden biri, sendikal hakların düzeyidir. Sendikalaşma hakkının sınırlı olduğu bir ülkede, demokrasi ve özgürlüklerden söz edilemez.

Türkiye dünyanın bir parçasıdır. Uluslararası işçi sınıfı hareketinin uzun mücadeleleri sonucunda, bugün bütün dünya, ücretlilerin sendika

kurma hakkını kabul etmekte ve savunmaktadır. Türkiye'nin imzalamış ve onaylamış olduğu uluslararası sözleşmelerde de tüm çalışanlara sendikalaşma hakkı tanınmıştır.

Türkiye'nin de üyesi bulunduğu Uluslararası Çalışma örgütü (ILO) çeşitli ülkelerin hükümetlerinin en temel sendikal haklara saygı göstermesini sağlamak amacıyla denetlemeler yapar. ILO ilkelerine uymayan hükümetler uluslararası kamuoyunda sert biçimde eleştirilir.

SENDİKA TÜRLERİ

Çeşitli türlerde sendikalar kurulabilir.

Meslek sendikalarında, hangi işyeri ve hangi işkolunda çalışırsa çalışsın, aynı meslekten olan işçiler biraraya gelir. Örnek: Şoförler sendikası, garsonlar sendikası.

İşyeri sendikalarında, aynı işyerinde çalışan ve her meslekten işçi birlikte örgütlenir. Örnek: Eskişehir Şeker Fabrikası İşçileri Sendikası.

İşkolu sendikalarında, aynı işkolunda değişik işyerlerinde çalışan ve her meslekten işçi aynı kuruluşta örgütlenir. Örnek: Oleyis, Enerji-Sen, Yol-İş.

Genel sendikalarda, her işyerinden, her işkolundan ve her meslekten işçi aynı yapı içindedir.

Sendikalar biraraya gelip üst örgütler de kurabilirler. Aynı işkolunda faaliyet gösteren sendikalar bir araya gelerek federasyon kurabilirler. Örnek: Türkiye Yol-İş Federasyonu. Aynı bölgede farklı işkollarındaki sendikalar bir araya gelerek sendika birlikleri kurabilirler. Örnek: İstanbul İşçi Sendikaları Birliği. Aynı bölgede değişik işkollarındaki sendikaların bu tür yatay örgütlenmeleri, sendikacılık hareketini büyük ölçüde güçlendirir.

Ülkede tüm işkollarında ve bölgelerde faaliyet gösteren sendikalar, ülke çapında tek bir merkezi işçi kuruluşunun çatısı altında birleşebilir. Örnek: DİSK, Türk-İş, Hak-İş.

İşçi sınıfının gücünü gören ve bu gücün kullanılmasında ve artırılmasında sendikaların önemini kavrayan sermayedar sınıf ve devlet de, işçileri kontrol altında tutmanın aracı olabilecek sendikalar kurmaya çalışır.

Sarı sendikalar, sermayedarların kontrolunda olan, demokratik işleyişleri bulunmayan ve temsil ettikleri işçilerin hak ve çıkarlarını koru-

mayan kuruluşlardır.

Ancak bugün Türkiye'de her sendikayı "sarı" olmakla suçlamak anlayışı yaygındır. Eğer bir sendika temsil ettiği işçilerin çıkarlarını koruyorsa ve oldukça demokratik bir işleyişe sahipse, "sarı" değildir. Böyle bir sendika, gücü fazla olmadığından istenildiği kadar iyi sonuçlar elde edemeyebilir ve işçi sınıfının tümünün çıkarlarını savunmayabilir. Ama bu başarısızlıkları, onu "sarı" yapmaz.

Devlet sendikacılığı daha tehlikelidir. Bazı ülkelerde devlet, sendika üyeliğini zorunlu kılarak ve sendikaları devlet aygıtının birer parçası haline getirerek, işçi sınıfını kontrol altına almaya çalışmıştır.

Sendikalar demokratik olmalıdır. "Sarı sendikacılığın" ve "devlet sendikacılığının" panzehiri, demokratikliktir.

Ancak demokratiklik ile her üyenin veya her işyerindeki işçilerin kendi başlarına her istediklerini yapmaları da anlaşılmamalıdır. Sınıfın ortak çıkarlarının gerektirdiği durumlarda, tek tek işçilerin veya işyerlerinin işçilerinin istekleri yerine getirilmeyebilir. Sınıfın ortak çıkarları ise, demokratik bir biçimde oluşturulan sendikalarda

yetkili organlarda demokratik süreçlerle tartışıldıktan sonra belirlenmelidir.

Sendika-içi demokrasi, disiplinsizlik demek değildir. "Tabanın söz ve karar sahibi olması", demokratik bir biçimde oluşan yetkili sendika organlarının kararlarına uyulmasını da içerir.

Sendikaların demokratikliği, işyerlerinden yukarıya doğru demokratik kurallara göre işleyen yapılarla güçlenir. Demokratik seçimlerle oluşan yönetimlerde farklı eğilimlerin temsil edilmesi yönetimlerin üyeler üzerindeki etkisini artırır. Sendikaların dışarıdan yönetilmesi veya genel kurullarda belirlenenler dışında başka amaçlar için kullanılması da anti-demokratik davranışlardır.

Sendikalar sınıf ve kitle örgütleri olmak zorundadırlar.

Sendikaların "sınıf örgütü" olması, nesnel konumu gereği sermaye ile çelişen tüm ücretlileri kapsaması demektir. Sendikalar, ücretli emek-sermaye çelişkisi ve mücadelesinde taraftır. Sermaye tarafından ezilen ve sömürülen tüm işçiler, sınıf bilinci temelinde, sendikalarda biraraya getirilmelidir.

Sendikaların "sınıf örgütü" olması, sınıf bilincini esas alması anlamına gelir. Ancak, sınıf bilinci olan ve işçi sınıfından olduğunu ve sermayedar sınıfa karşı mücadele ederek hak alabileceğini bilen işçilerin siyasal görüşleri arasında farklar olabilir.

Sınıf örgütü olan sendika, bu siyasal farklılıkları saygıyla karşılar ve bu farklılıkların, sermayeye karşı mücadelede işçi sınıfını bölmesini engellemeye çalışır.

Sınıf örgütü, yalnızca temsil ettiği üyelerin değil, işçi sınıfının tümünün ortak çıkarları için de mücadele eder.

Sendikaların kitle örgütü olması, yalnızca belirli bir meslekten veya kesimden işçiyle sınırlı kalmaması demektir. Kitle örgütü olan sendika, siyasal görüşü, dini inancı, bölgesi, anadili, cinsiyeti, v.b. ne olursa olsun, nesnel çıkarları sermaye ile çelişen tüm ücretlileri bir araya getirir.

Sınıf ve kitle sendikacılığı ancak sendika-içi demokrasinin işletilmesiyle ve sendikaların siyasal partilerden bağımsızlığının sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir.

Sendikal örgütlülük ülkelerin sınırlarını da

aşar. Çeşitli ülkelerde aynı işkolunda çalışanları veya aynı meslekten olanları üye kaydeden sendikalar uluslararası düzeyde de biraraya gelirler. Örneğin, Oleyis, Uluslararası Gıda ve Bağlantılı İşler İşçileri Federasyonu (IUF) üyesidir.

Çeşitli ülkelerdeki merkezi işçi örgütleri de uluslararası düzeyde üst kuruluşlara bağlıdır. Örneğin, Türk-İş, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) ve Avrupa Sendikalar Konfederasyonu (ETUC) üyesidir.

Bazı kişiler, sendikaların tarihsel olarak görevlerini tamamladıklarını, sendikaların dışında başka örgütlenmelerin işçileri örgütleyeceğini ileri sürmektedirler.

Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Sendikaların çeşitli eksiklikleri ve hataları vardır; çünkü, sendikaları oluşturan işçilerin çeşitli eksiklikleri ve hataları vardır. Sendikalar bugün işçi sınıfının en geniş kesimlerini temsil eden ve önemi daha da artan örgütlenmelerdir. Özellikle şubelerin altında kurulan işçi komiteleri ve her yörede sendikaların geliştirdikleri yatay örgütlenmelerle, sendikaların gücü ve etkinliği daha da artmaktadır.

TÜRKİYE'DE SENDİKALAŞMA HAKKININ GELİŞİMİ

Ülkemizde işçi sınıfı Osmanlı İmparatorluğu döneminde ortaya çıktı. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı işçilerinin kurdukları sendikalara ilişkin fazla bilgimiz yoktur. Bildiğimiz ilk işçi kuruluşu, 1894-1895 yıllarında Tophane'deki silah fabrikası işçilerinin kurduğu Osmanlı Amele Cemiyeti'dir. Bu kuruluş da fazla bir çalışma olanağı bulamadan, dağıtılmıştır.

1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra ülkemizde çok sayıda sendika kuruldu. Ancak kısa bir süre sonra çıkarılan kanun hükmünde bir kararname ve daha sonra bir kunun ile, kamuya dönük hizmetlerde sendika kurulması yasaklandı. 1913 yılından sonra ise, diğer alanlarda kurulu sendikalar da kapatıldı.

1919 yılından 1925 yılına kadar ülkemizde sendika kurma özgürlüğü oldukça rahat bir biçimde kullanılabildi.Ancak 1925 yılından sonra siyasal iktidarın sendikalara karşı tavrı değişti. Sendikalar kapatıldı.Sendikaların kurulmasına izin verilmedi. Sendikalaşma geleneği yok edildi. 1938 yılında kabul edilen Cemiyetler Kanunu ile de, "sınıf esasına dayalı cemiyet kurmak" yasaklandı.

Sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı 1946 yılında sona erdi. Bunun üzerine kurulan sendikaların bir bölümü, 1946 yılı Aralık ayında Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından kapatıldı. 1947 yılında çıkarılan Sendikalar Yasası da, 1963 yılına kadar sendikaların çalışmalarının genel çerçevesini düzenledi.

Siyasal iktidarlar sendikaları kendi kontrolları ve güdümleri altına almaya ve altında tutmaya çalıştılar. Bazı sendikacılar da buna karşı direndi.

1946 yılından sonra ülkemizde çeşitli meslek sendikaları ve işyeri sendikaları kuruldu. Daha sonraki yıllarda, sendika federasyonları ve birlikleri oluşturuldu.

1952 yılında ise, ülkemizde çeşitli işkollarında ve bölgelerdeki işçileri biraraya getiren önemli ilk sendika konfederasyonu olan Türk-İş kuruldu. Türk-İş'in kuruluşu, Türkiye işçi sınıfı tarihinde dönüm noktalarından biridir.

Türk-İş'in kuruluşunu ve faaliyetlerini sermayedar sınıf, siyasal partiler ve A.B.D.'nin sermaye çevreleri etkilemeye çalıştı. Ancak bu çabalardan hareketle, Türk-İş'i sermayenin, hükümetin

veya Amerikan patronlarının kurdurduğunu söylemek, Türkiye işçi sınıfına büyük haksızlık olur. Türk-İş'in kurulması sırasında CIA ajanı Irving Brown etkili olmaya çalışmış, daha sonraki yıllarda Amerikalılar para yardımında bulunmuştur. Ama "bir Irving Brown Türkiye işçi sınıfına bedel" değildir. Bu tür yaygın ve basit iddialar, farkında olmadan, Türkiye işçi sınıfını aptal ve cahil yerine koymaktadır.

1961 Anayasası ile, memur adı altında çalıştırılan ücretlilere de sendikalaşma hakkı tanındı. Memurlar bu haklarını, 1965 yılında çıkarılan Devlet Personeli Sendikaları Yasasından sonra kullanmaya başladılar. Ancak bu dönemde memurlar kendilerini işçi sınıfından ayrı gördüklerinden ve yasa tasarısı TBMM'nde görüşülürken örgütlü bir biçimde güçlerini göstermediklerinden, bu yasa ile tanınan haklar son derece sınırlıydı.

1963 yılında çıkarılan Sendikalar Kanunu ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu sonrasında, ülkemizde sendikaların üye sayısı arttı.

1967 yılında Türk-İş'ten ayrılan üç sendi-

ka, bağımsız iki sendika ile birlikte DİSK'i kurdu. DİSK, Türkiye işçi sınıfına sınıf bilincine dayalı bir mücadele geleneği kazandırdı.

12 Mart askeri müdahalesinden sonra yapılan bir Anayasa değişikliği ile, memurların sendikalaşma hakkı ortadan kaldırıldı. Memur sendikaları kapatıldı. 1971 yılından 1980 yılına kadar, memurların sendikalaşması yasaktı.

1980 yılında Türk-İş'e bağlı sendikaların üye sayısı 900 bin dolayındayken, DİSK'e bağlı sendikaların üye sayısı 400 bin kadardı.

1963-1980 döneminde Türkiye'de sendikacılık hareketi oldukça güçlendi. İşçiler ve sendikalar, grev hakkı ve oy gücünü kullanarak, işçi ücretlerinde ve işçilerin çalışma ve yaşama koşullarında önemli gelişmeler sağladılar.

12 Eylül 1980 yılındaki askeri müdahale sonrasında DİSK ve bağlı sendikaların faaliyetleri durduruldu. Türk-İş'e bağlı bazı sendikalar da geçici olarak faaliyetten alıkondu. Türkiye Yol-İş Federasyonu'na bağlı Ankara Yol-İş, Diyarbakır Yol-İş, İzmir Yol-İş ve İstanbul Yol-İş Sendikalarının yanı sıra, Petrol İş ve Kristal İş Sendikaları da bu sıkıntıyı yaşadılar.

Uluslararası tekelci sermayenin ve onun temsilcisi Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) talimatları doğrultusunda uygulamaya konulan 24 Ocak kararlarından sonra, sendikal haklara yönelik bir saldırı başladı. Yerli ve yabancı sermayedar sınıfın, en temel sendikal haklara ve insan haklarına yönelik bu sürekli ve sistemli saldırısı, 12 Eylül sonrasında şiddetlendi.

Sendikalar birer suç örgütü gibi gösterilmeye çalışıldı. Sendikalara "sendika ağalarının" hakim olduğu ileri sürüldü. Sendikaları yıpratmak ve böylece işçileri köleleştirebilmek amacıyla, binbir türlü oyuna ve baskıya başvuruldu.

Ancak Türkiye işçi sınıfı sendikalarına sahip çıktı.Sendikalar,yeni şartlara uyan yapı değişikliklerini yaşamaya başladılar. Sendikaların eksiklikleri giderilmeye, hataları düzeltilmeye başlandı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yayınlanan istatistiklerde daha yüksek gözükse bile, bugün ülkemizde 1.5 milyon dolayında aidat ödeyen sendika üyesi vardır. Bu işçilerin yaklaşık 1.2 milyonu, Türk-İş üyesi sendikalarda örgütlüdür. Hak-İş ancak 200 bin dolayında işçiyi temsil etmektedir. 1970 yılında

kurulan ve 1987 yılında adını Yurt-İş'e değiştirmiş olan MİSK ise kendiliğinden dağılıp gitmiştir. Diğer sendika üyeleri ise bağımsız sendikalardadır.

DİSK ve bağlı sendikalar ise 1991 yılı Temmuz ayında yeniden faaliyete geçme hakkını elde etmişler, 1992 yılında ise mal varlıklarını geri almışlardır. Böylece, 12 Eylül sonrasının antidemokratik uygulamalarından biri sona ermiştir. DİSK sendikaları içinde Oleyis ise, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, grev ve Lokavt Yasası'nın anti-demokratik hükümlerinden biri olan % 10 barajını aşmıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Temmuz 1992 istatistiklerine göre, Oleyis'in 19.351 üyesi vardır.

Bugün Türkiye işçi sınıfının en geniş kesimi Türk-İş içindedir. Türk-İş, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra çok büyük hatalar yapmıştır. Ancak zaman içinde, üye tabanında gerçekleşen değişiklik, kademe kademe Türk-İş ve bağı sendikaların yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir.

Durgun sularda oluşan ve biçimlenen Türk-İş, suların hareketlenmesiyle birlikte, sazan

olmaktan çıkmış, alabalığa dönüşme sürecine girmiştir. 3 Ocak 1991 genel eylemi ve 22 Temmuz 1991 vizite eylemi, bu değişimin önemli kanıtlarıdır.

DİSK ve Hak-İş de 12 Eylül öncesinden farklı bir tavır içindedir. Yaşanan bu değişim sonucunda, 1 Mayıs 1992 üç konfederasyon tarafından işçi sınıfının uluslararası birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak kutlanabilmiştir. Bugün sendikal alanda güncel görev, sermayeye karşı sendikal birlikteliği sağlamak ve sendikal birliği amaçlamaktır.

MEMURLARIN SENDİKALAŞMA HAKKI VARDIR

1980 yılında yürürlükte bulunan Anayasa, 1971 yılından beri memurların sendikalaşmasını yasaklıyordu. 1982 Anayasasında ise memurların sendikalaşmasını yasaklayan hiçbir hüküm yoktur. Başka yasalarda da memurların sendikalaşmasını yasaklayan bir hüküm bulunmamaktadır.

Buna karşılık, Türkiye'nin onaylamış bulunduğu uluslararası sözleşmeler, tüm çalışanlara sendikalaşma hakkı tanımaktadır. Memurlar, bu sözleşmelere dayanarak, varolan sendikalaşma

haklarını kullanmaktadırlar. Bugün çeşitli işkollarında çalışan memurlar sendikalar kurmuşlardır.

Memurlar da işçi sınıfının bir parçasını oluşturduğundan, nihai hedef, bağlı olduğu yasa hangisi olursa olsun, işçi sınıfının tüm kesimlerinin aynı sendikal örgütlülük içinde olmasıdır.

Memur sendikacılığı bugün meşruluğunu sağlamıştır. Önümüzdeki dönemdeki görev, kitleselleşmek ve grevli toplu pazarlık ve siyasal partilere üye olma haklarının elde edilmesidir.

SENDİKAL BİRLİK ZORUNLUDUR

Dünyada yumuşama, barış, silahsızlanma ve demokrasi rüzgarları esmektedir. Eski düşmanlıklar unutulmakta, dünyanın geleceğini kurtarma çabaları yoğunlaşmaktadır.

Ülkemizde ise giderek derinleşen bir ekonomik bunalım yaşanmakta; uluslararası ve yerli tekelci sermayenin, en temel sendikal hak ve özgürlüklere yönelik sürekli ve sistemli saldırısı sürmekte, yeni boyutlar kazanmaktadır.

Askeri müdahale sonrasında ve parlamenter demokrasinin olmadığı şartlarda kabul ettirilen

1982 Anayasası ve Milli Güvenlik Konseyi tarafından 1983 yılında kabul edilen yasalar hâlâ yürürlüktedir.

12 Eylül sonrasınının kayıplarını geri alabilmek ve yeni hak ve çıkarlar elde edebilmek, ancak ve ancak işçi sınıfının en geniş kesimlerinin ekmek ve demokrasi mücadelesine birlikte katılmasıyla mümkündür. Bu birlikteliğin sağlanması için sendikaların siyasal partilerden bağımsızlığının özenle korunması gerekmektedir.

Ayrıca, sendikal demokrasinin ve sendikal disiplinin de birbiriyle bağlantılı olarak güçlendirilmesi, sendikal birliği geliştirecek ve gücü daha da artıracaktır.

Ekmeğimize ve özgürlüklerimize göz dikenler güçlüdür. Ekmeğimizi büyütmenin ve özgürlüklerimize kavuşabilmenin yolu, işçi sınıfı içindeki farklılıkları kenara koyup, ekmek ve demokrasi mücadelesinde en geniş birlikteliğin ve birliğin sağlanmasından geçmektedir. Bugünkü görevimiz, ekmeğimize ve özgürlüklerimize göz dikenlere karşı, birlik ve beraberlik içinde, meşru çizgide kalarak, üye kitlesiyle birlikte mücadele etmektir.

Sendika üyesi olmak, yalnızca üyelik formunu doldurmak ve üye aidatını ödemek değildir.

Sendika üyesi olmak, bu mücadeleye katılmaktır.

Sendika üyesi olmak, dünyanın neresinde olursa olsun,işçilerin başarısında sevinmek, işçilerin yenilgisinde üzülmektir.

Sendika üyesi olmak, bu dayanışma, birlik ve beraberlik ruhuna sahip olmaktır.

SONUÇ

İşgücünü daha pahalı satmanın, adam yerine konmanın ve ülkemizde demokrasiyi geliştirmenin ve güçlendirmenin yolu, sınıf ve kitle örgütümüz olan sendikalarda örgütlenmekten, sınıf kardeşliği anlayışını geliştirmekten ve sendikalarımızı güçlendirmekten geçmektedir.

Türkiye işçi sınıfı çok güçlüdür.

Sermayedar sınıf, Türkiye'de işçi ücretlerini düşürmek ve işçileri köleleştirmek için darbe yaptırttı, onbinlerce insanı işkenceden geçirtti, sendikaların faaliyetini durdurttu, grevleri yasaklattı, siyasal partileri ve Parlamentoyu feshettirdi. Böylece işgücünü ucuzlattı, ücretleri 8-9 yılda dörtte bir düzeyine düşürtebildi.

Türkiye işçi sınıfı yaklaşık 9 milyon kişiden oluşuyor. Ailelerimizle birlikte sayımız 25 milyonu aşıyor.

1989-1992 döneminde yaklaşık 200 bin işçi grev yaptı, yaklaşık 800 bin işçi birkaç defa eline bir vizite kağıdı alıp yürüdü ve çeşitli grevdışı eylemlere katıldı. Bir milyondan biraz fazla işçi de 3 Ocak günü işe gitmedi.

Sermayedar sınıfın darbe yoluyla indirdiği ücretlerin tümü fazlasıyla geri alındı.

Gücümüzün farkında olalım.

Türkiye'deki 9 miyon işçi bir gün canı istemeyip işe gitmese.

Türkiye'deki 9 milyon işçi ve aileleriyle birlikte 25 milyon kişi bir gün hastalanarak hastanelere yürüse,

Türkiye'deki işçi ailelerindeki 25 milyonun seçmenleri belirli bir partiye oy vermese veya belirli bir partiye oy verse,

Türkiye'deki işçi aileleri, işçi hak ve özgürlüklerine saygı göstermeyen patronların sattıkları mallara karşı tüketici boykotları uygulasa,

çözemediğimiz sorun kalır mı?